TEISINGUMO TEISMO (trečioji kolegija) SPRENDIMAS

2006 m. kovo 9 d. *

Byloje C-499/04

dėl *Landesarbeitsgericht Düsseldorf* (Vokietija) 2004 m. spalio 8 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2004 m. gruodžio 2 d., pagal EB 234 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Hans Werhof

prieš

Freeway Traffic Systems GmbH & Co. KG,

TEISINGUMO TEISMAS (trečioji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas A. Rosas, teisėjai J. Malenovský (pranešėjas), J.-P. Puissochet, S. von Bahr ir U. Lõhmus,

* Proceso kalba: vokiečių.

generalinis advokatas D. Ruiz-Jarabo Colomer,
posėdžio sekretorė C. Strömholm, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2005 m. spalio 12 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— Hans Werhof, atstovaujamo *Assessor* R. Buschmann,

— *Freeway Traffic Systems GmbH & Co. KG*, atstovaujamos advokato A. Löffler,

— Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos C. Schulze-Bahr,

— Europos Bendrijų Komisijos, atstovaujamos G. Rozet ir F. Hoffmeister,

susipažinęs su 2005 m. lapkričio 15 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 1977 m. vasario 14 d. Tarybos direktyvos 77/187/EEB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių

apsaugai įmonių, verslo ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo (OL L 61, p. 26, toliau – direktyva) 3 straipsnio 1 dalies išaiškinimu.

2 Šis prašymas buvo pateiktas nagrinėjant ginčą tarp H. Werhof (toliau – pareiškėjas) ir *Freeway Traffic Systems GmbH & Co. KG* (toliau – atsakovė) dėl kolektyvinės sutarties taikymo.

Teisinis pagrindas

Bendrijos teisės aktai

3 Direktyvos 3 straipsnis nurodo:

„1. Perdavėjo teisės ir pareigos, kylančios iš darbo sutarties arba darbo santykių formos, esančios 1 straipsnio 1 dalyje minimo perdavimo dieną, dėl perdavimo pereina perėmėjui.

<...>

2. Įvykus 1 straipsnio 1 dalyje nurodytam perdavimui, perėmėjas turi toliau laikytis bet kurioje kolektyvinėje sutartyje sutartų darbo sąlygų tokiomis pat sąlygomis, kurios buvo taikomos perdavėjui pagal šią sutartį, kol pasibaigs ar nustos galioti

kolektyvinė sutartis arba kol įsigalios arba bus pradėta taikyti kita kolektyvinė sutartis.

Valstybės narės gali apriboti tokių darbo sąlygų laikymosi terminą, tačiau jis negali būti trumpesnis kaip vieneri metai." (Pataisytas vertimas)

4 Šios nuostatos iš esmės buvo atkartotos 1998 m. birželio 29 d. Tarybos direktyvoje 98/50/EB, iš dalies keičiančioje Direktyvą 77/187 (OL L 201, p. 88), kurios įgyvendinimo terminas pasibaigė 2001 m. liepos 17 dieną.

Nacionalinės teisės aktai

5 Į Vokietijos teisę direktyvos 3 straipsnis buvo perkeltas Vokietijos civilinio kodekso (Bürgerliches Gesetzbuch, toliau – BGB) 613a straipsnio 1 dalimi, kurios pirmame ir antrame sakiniuose numatyta:

„Jeigu teisės aktu kitam savininkui yra perduodamas verslas arba verslo dalis, jis perima iš perdavimo metu galiojančių darbo santykių kylančias teises ir pareigas. Jeigu šios teisės ir pareigos reguliuojamos kolektyvinės sutarties arba įmonės susitarimo teisės normomis, šios teisės ir pareigos yra darbo santykių tarp naujojo savininko ir darbuotojo dalis, ir vienerius metus nuo perdavimo dienos jos negali būti keičiamos darbuotojo nenaudai."

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

6 Nuo 1985 m. balandžio 1 d. *DUEWAG AG* bendrovė įdarbino pareiškėją. Pagal darbo sutartį darbo santykius turėjo reguliuoti bendroji kolektyvinė sutartis ir susitarimas dėl atlyginimų juodosios metalurgijos, metalurgijos ir elektros pramonėje Šiaurės Reino-Vestfalijos žemėje.

7 Šią sutartį sudarė Šiaurės Reino-Vestfalijos žemės metalurgijos ir elektros pramonės sąjunga (toliau – *AGV*) ir metalo pramonės profesinė sąjunga (toliau – *IG Metall*). Įdarbinimo metu *DUEWAG AG* bendrovė buvo *AGV* narė.

8 1999 m. balandžio 1 d. po restruktūrizacijos ši bendrovė tapo *Siemens DUEWAG GmbH* bendrove. Ji 1999 m. spalio 1 d. atsakovei perdavė dalį savo verslo, kuriame dirbo pareiškėjas. Atsakovė nėra jokios kolektyvines sutartis sudariusios darbdavių asociacijos narė.

9 2001 m. rugpjūčio 2 d. sudarytu įmonės susitarimu atsakovė su įmonės komitetu, remdamiesi minėtos kolektyvinės sutarties nuostatomis, susitarė dėl darbuotojų gradacijos lentelės. 2001 m. rugpjūčio 13 d. atsakovė sudarė kitą įmonės susitarimą, numatantį vienkartinį darbo užmokesčio pervedimą.

10 Tos pačios dienos laišku pareiškėjas pranešė, kad už šį vienkartinį pervedimą jis atsakovės atžvilgiu galutinai atsisako visų individualių darbo užmokesčio didinimo srityje teisių, į kurias jis galėtų pretenduoti pagal iki šio susitarimo įsigaliojimo taikytą kolektyvinę sutartį. 2001 m. rugpjūčio 29 d. atsakovė su pareiškėju sudarė

papildomą prie darbo sutarties susitarimą, pagal kurį pareiškėjas turi gauti 8 darbo užmokesčio kategorijos bazinį darbo užmokestį ir premiją už atliktą darbą.

11 2002 m. gegužės 23 d. *IG Metall* ir *AGV* sudarė naują kolektyvinę sutartį, skirtą metalurgijos ir elektros pramonei Šiaurės Reino-Vestfalijos žemėje, numatydami 2,6 % darbo užmokesčio didinimą ir papildomą premiją nuo 2003 m. birželio 1 dienos.

12 Pareiškėjas kreipėsi į Vupertalio *Arbeitsgericht* (darbo teismas), kad iš atsakovės būtų priteista išmokėti, skaičiuojant nuo 2003 m. birželio 1 d., skirtumą tarp jo bazinio darbo užmokesčio ir 2002 m. gegužės 23 d. kolektyvine sutartimi numatyto dydžio bei šia sutartimi numatytą papildomą premiją. 2004 m. sausio 7 d. sprendimu šis prašymas buvo atmestas.

13 Pareiškėjas šį sprendimą apskundė Diuseldorfo *Landesarbeitsgericht* (žemės darbo teismas). Šis teismas mano, kad pagal nusistovėjusią *Bundesarbeitsgericht* (Federalinis darbo teismas) praktiką pareiškėjas negali grįsti savo reikalavimų BGB 613a straipsnio 1 dalimi. Vis dėlto, abejodamas dėl šios teismų praktikos atitikties Direktyvos 98/50 3 straipsnio 1 daliai, Diuseldorfo *Landesarbeitsgericht* nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar suderinama su <...> Direktyvos 98/50, iš dalies keičiančios Direktyvą 77/187 <...> 3 straipsnio 1 dalimi tai, kad perėmėjas, kuriam netaikoma kolektyvinė sutartis, susaistomas tarp perdavėjo, kuriam taikoma kolektyvinė sutartis, ir darbuotojo sudarytu susitarimu, pagal kurį reikia taikyti kolektyvinių sutarčių

galiojančias nuostatas, įpareigojančias perdavėją taip, kad jam taikomos tik verslo perdavimo metu galiojusios kolektyvinės sutarties, o ne vėliau įsigaliosiančių kolektyvinių sutarčių nuostatos?

2. Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai:

Ar suderinama su Direktyvos 98/50 3 straipsnio 1 dalimi tai, kad perėmėjas, kuriam netaikoma kolektyvinė sutartis, po verslo perdavimo įsigaliojusiomis kolektyvinėmis sutartimis susaistomas tik tokiam laikui, kurį tokios sutartys galioja perdavėjui?"

Dėl prejudicinių klausimų

Pirminės pastabos

14 Pirmiausia konstatuotina, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pateikia klausimus, susijusius su direktyvos, iš dalies pakeistos Direktyva 98/50, 3 straipsnio 1 dalies išaiškinimu.

15 Ginčas pagrindinėje byloje yra susijęs su dalies verslo perdavimo 1999 m. spalio 1 d., kai dar nebuvo pasibaigęs Direktyvos 98/50 įgyvendinimo terminas, teisinėmis pasekmėmis (žr., pavyzdžiui, 2004 m. lapkričio 11 d. Sprendimo *Delahaye*, C-425/02, Rink. p. I-10823, 28 punktą).

16 Taigi atsakant į pateiktus klausimus nebūtina aiškinti Direktyva 98/50 iš dalies pakeistos direktyvos.

Dėl pirmojo klausimo

17 Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar perduodant įmonę ir esant darbo sutarčiai, nurodančiai kolektyvinę sutartį, kurios šalis yra perdavėjas, bet ne perėmėjas, direktyvos 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad perėmėjas nėra susaistytas vėlesnėmis nei galiojusioji minėto perdavimo metu kolektyvinėmis sutartimis.

Teisingumo Teismui pateiktos pastabos

18 Pareiškėjo tvirtinimu, iš Teisingumo Teismo praktikos išplaukia, kad, kai individualioje darbo sutartyje yra įtvirtinta sąlyga, daranti nuorodą į tam tikroje srityje sudarytą kolektyvinę sutartį, ši sąlyga visada yra „dinamiška" ir pagal direktyvos 3 straipsnio 1 dalį nurodo po įmonės perdavimo sudarytas kolektyvines sutartis (žr., pavyzdžiui, 2000 m. rugsėjo 14 d. Sprendimo *Collino ir Chiappero*, C-343/98, Rink. p. I-6659, 53 punktą ir 2003 m. lapkričio 6 d. Sprendimo *Martin ir kt.*, C-4/01, Rink. p. I-12859, 29, 48 ir 54 punktus). Be to, toks direktyvos aiškinimas išplaukia iš jos prasmės ir tikslo, t. y. apsaugoti darbuotojus pasikeitus įmonės savininkui, ir ypač užtikrinti jų teisių apsaugą.

19 Atsakovė ir Vokietijos vyriausybė teigia priešingai, kad yra taikytina tik perdavimo metu galiojusi kolektyvinė sutartis. Priešingu atveju, tai yra, jeigu po perdavimo įsigaliojusios kolektyvinės sutartys būtų taikomos derybose nedalyvavusiems darbdaviams, tai kliudytų darbdavio sutarčių sudarymo laisvei ir prilygtų ekspropriacijai. Be to, reikia atsižvelgti į asociacijų laisvės principą, kuris apima darbdavio teisę nebūti asociacijos ar darbdavių sąjungos nariu. Galiausiai iš direktyvos tikslo ir 3 straipsnio 1 dalies formuluotės matyti, kad tik teisės ir pareigos, atsirandančios perdavėjui iš iki perdavimo esančios darbo sutarties, perduodamos perėmėjui.

20 Europos Bendrijų Komisija teigia, kad direktyvos 3 straipsnio 2 dalyje, kuria siekiama apsaugoti kolektyviai įgytas darbuotojų teises ir kuria darbdaviui nustatoma pareiga išsaugoti kolektyvine sutartimi reguliuojamus darbo santykius, yra numatyti du šioje byloje taikytini reikalavimai.

21 Pirma, remiantis „ekvivalentiškumo sąlyga", dėl kurios perdavėjo sudarytos kolektyvinės sutartys yra taikomos darbo sutarčiai, perėmėjo pareiga toliau pervedinėti pareiškėjui darbo užmokestį, dėl kurio individualiai buvo susitaręs perdavėjas, bei tada kolektyvine sutartimi numatytas papildomas premijas tęsiasi tik iki šios sutarties „nutraukimo arba pasibaigimo". Komisija teigia, kad 2003 m. birželio 1 d. įsigaliojusi 2002 m. gegužės 23 d. sudaryta nauja kolektyvinė sutartis pakeitė kolektyvinę sutartį, kuri dėl perdavimo saistė perėmėją, ir todėl nuo 2003 m. birželio 1 d. pastarasis nebebuvo saistomas šia sutartimi.

22 Antra, kadangi teisė apriboti pagal direktyvos 3 straipsnio 2 dalį numatytą darbo sąlygų apsaugos laikotarpį buvo perkelta į Vokietijos teisę BGB 613a straipsnio 1 dalies antru sakiniu, atsakovė taip pat turėjo teisę atsisakyti savo pareigos laikytis kolektyvinės sutarties iki jos pasibaigimo, t. y. praėjus vieneriems metams nuo perdavimo.

Teisingumo Teismo atsakymas

23 Pirmiausia bendrai primintina, kad sutarčiai būdingas valios autonomijos principas, pagal kurį, be kita ko, šalys gali laisvai įsipareigoti viena kitos atžvilgiu. Pagal šį principą pagrindinėje byloje esančioje situacijoje, kai atsakovė nėra jokios darbdavių asociacijos narė ir nėra susaistyta jokia kolektyvine sutartimi, iš tokios sutarties kylančios teisės ir pareigos jos atžvilgiu iš esmės netaikomos. Priešingu atveju, kaip pažymėjo generalinis advokatas išvados 52 punkte, būtų pažeidžiamas principas, jog sutartys negali įpareigoti trečiųjų asmenų.

24 Vis dėlto įmonės perdavimo atveju ir atsižvelgiant į jo pasekmes darbo santykiams besąlyginis minėto principo taikymas galėtų susilpninti teises, darbuotojo turimas pagal savo darbo sutartį ir kolektyvinę sutartį, kurios šalis buvo darbdavys perdavėjas, bet ne darbdavys įmonės perėmėjas. Kaip tik dėl to Bendrijos teisės aktų leidėjas siekė suteikti darbuotojams ypatingą apsaugą perduodant įmonę, kad šios teisės nebūtų susilpnintos, o tai galėtų atsitikti dėl minėto principo taikymo.

25 Be to, iš Teisingumo Teismo praktikos matyti, kad direktyva siekiama užtikrinti darbuotojų teisių apsaugą darbdavio pasikeitimo atveju, leidžiant jiems dirbti kitam darbdaviui tokiomis pačiomis sąlygomis, dėl kurių buvo susitarta su perdavėju (žr., pavyzdžiui, 1988 m. vasario 10 d. Sprendimo *Daddy's Dance Hall*, 324/86, Rink. p. 739, 9 punktą; 1991 m. liepos 25 d. Sprendimo *d'Urso ir kt.*, C-362/89, Rink. p. I-4105, 9 punktą ir 1998 m. lapkričio 12 d. Sprendimo *Europièces*, C-399/96, Rink. p. I-6965, 37 punktą).

26 Nusistovėjusioje teismų praktikoje taip pat nustatyta, kad direktyvos taisyklės turi būti laikomos imperatyviomis ta prasme, kad nuo jų neleidžiama nukrypti

pabloginant darbuotojų padėtį (žr. minėto sprendimo *Martin ir kt.* 39 punktą). Iš to išplaukia, kad iki įmonės perdavimo datos egzistuojančios sutartys ir tarp perdavėjo ir perduodamoje įmonėje dirbančio darbuotojo esantys darbo santykiai yra perėmėjui perduodami automatiškai, pačiu įmonės perdavimo faktu (žr. minėto sprendimo *d'Urso ir kt.* 20 punktą ir 1996 m. lapkričio 14 d. Sprendimo *Rotsart de Hertaing*, C-305/94, Rink. p. I-5927, 18 punktą).

27 Šiuo atveju ieškovo pagrindinėje byloje darbo sutartyje atlyginimo klausimu daroma nuoroda į kolektyvinę sutartį. Ši darbo sutarties sąlyga reguliuojama direktyvos 3 straipsnio 1 dalimi. Taigi pagal šią direktyvą teisės ir pareigos, atsiradusios iš kolektyvinės sutarties, kuri nurodoma darbo sutartyje, yra perduodamos automatiškai naujam savininkui, net jeigu, kaip pagrindinėje byloje, pastarasis nėra jokios kolektyvinės sutarties šalis. Todėl iš kolektyvinės sutarties atsiradusios teisės bei pareigos ir toliau saisto naująjį savininką po įmonės perdavimo.

28 Dėl direktyvos 3 straipsnio 1 dalies aiškinimo reikia pažymėti, kad kolektyvinę sutartį nurodanti sąlyga negali apimti ką nors daugiau nei sutartį, kurią ji nurodo. Todėl reikia atsižvelgti į direktyvos 3 straipsnio 2 dalį, nustatančią kolektyvinės sutarties, kuri nurodoma darbo sutartyje, taikymo principo apribojimus.

29 Pirma, šių kolektyvine sutartimi reguliuojamų darbo sąlygų yra laikomasi iki jos nutraukimo arba pasibaigimo datos arba iki kitos kolektyvinės sutarties įsigaliojimo arba taikymo. Taigi iš direktyvos teksto visiškai nematyti, kad Bendrijos teisės aktų leidėjas siekė susaistyti perėmėją kitomis nei perdavimo metu galiojanti kolektyvinėmis sutartimis ir dėl to įpareigoti vėliau, taikant po perdavimo sudarytą naują kolektyvinę sutartį, pakeisti darbo sąlygas. Be to, toks vertinimas atitinka minėtos direktyvos tikslą, kuriuo siekiama tik apsaugoti perdavimo dieną galiojančias

darbuotojų teises ir pareigas. Tačiau direktyva nebuvo siekiama apsaugoti paprastų lūkesčių ir atitinkamai hipotetinės naudos, atsirandančios iš kolektyvinių susitarimų pokyčių ateityje.

30 Antra, valstybės narės gali apriboti darbo sąlygų, kylančių iš kolektyvinės sutarties, taikymo laikotarpį, jeigu šis laikotarpis nėra trumpesnis nei vieneri metai. Tam tikra prasme šis paskutinis apribojimas yra papildomas, nes jis gali būti taikomas, jei joks minėtas įvykis, t. y. egzistuojančios kolektyvinės sutarties nutraukimas arba pasibaigimas, naujos kolektyvinės sutarties įsigaliojimas arba taikymas, neįvyksta per vienerių metų terminą nuo perdavimo.

31 Be to, nors remiantis direktyvos tikslu yra saugotini su perdavimu susijusių darbuotojų interesai, perėmėjo, kuris turi turėti galimybę atlikti savo veiklos tęstinumui būtinas adaptacijas ir pakeitimus, interesai negali būti ignoruojami.

32 Šiuo atžvilgiu primintina, kad pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką, aiškinant direktyvos nuostatas, reikia atsižvelgti į Bendrijos teisės sistemos vienovės principą, pagal kurį reikalaujama, kad antrinė Bendrijos teisė būtų aiškinama remiantis bendraisiais Bendrijos teisės principais (šiuo klausimu žr. 2004 m. balandžio 1 d. Sprendimo *Borgmann*, C-1/02, Rink. p. I-3219, 30 punktą).

33 Primintina, kad asociacijų laisvė, apimanti teisę nesijungti į profesines sąjungas (šiuo klausimu žr. 1993 m. birželio 30 d. Europos žmogaus teisių teismo sprendimo *Sigurjónsson prieš Islandiją*, serija A, Nr. 264, 35 punktą ir 1996 m. balandžio 25 d. Europos žmogaus teisių teismo sprendimo *Gustafsson prieš Švediją*, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-II, p. 637, 45 punktą), yra įtvirtinta 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 11 straipsnyje ir yra viena iš pagrindinių teisių, kurios pagal Teisingumo

Teismo nusistovėjusią praktiką yra saugomos Bendrijos teisės sistemoje (žr. 1995 m. gruodžio 15 d. Sprendimo *Bosman*, C-415/93, Rink. p. I-4921, 79 punktą), kaip tai primena ES 6 straipsnio 2 dalis (2001 m. kovo 6 d. Sprendimas *Connolly prieš Komisiją*, C-274/99 P, Rink. p. I-1611).

34 Jeigu pareiškėjo šio sprendimo 18 punkte palaikomas minėtos sutarties sąlygos „dinamiškas" aiškinimas būtų pripažintas pagrįstu, tai reikštų, kad būsimos kolektyvinės sutartys būtų taikytinos perėmėjui, kuris nėra kolektyvinės sutarties šalis, ir kad galėtų būti pažeista jo pagrindinė teisė nesijungti į asociaciją.

35 Priešingai, atsakovės pagrindinėje byloje ir Vokietijos vyriausybės palaikomas minėtos sąlygos „statiškas" aiškinimas leidžia išvengti verslo perėmėjo, kuris nėra kolektyvinės sutarties šalis, susaistymo šios sutarties pakeitimais ateityje. Tokiu atveju jo teisė nesijungti į asociaciją yra visiškai užtikrinama.

36 Šiomis aplinkybėmis pareiškėjas negali teigti, kad individualioje darbo sutartyje esanti ir tam tikroje srityje sudarytas kolektyvines sutartis nurodanti sąlyga visada yra „dinamiška" ir joje, taikant direktyvos 3 straipsnio 1 dalį, daroma nuoroda į kolektyvines sutartis, sudarytas po įmonės perdavimo datos.

37 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, atsakymas į pirmąjį klausimą turi būti toks: direktyvos 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, jog ja nedraudžiama, kad, kai darbo sutartyje daroma nuoroda į perdavėjui taikomą kolektyvinę sutartį, perėmėjas, kuris nėra tos sutarties šalis, nebūtų susaistytas vėlesnėmis nei galiojusi verslo perdavimo metu kolektyvinėmis sutartimis.

Dėl antrojo klausimo

38 Atsižvelgiant į pateiktą atsakymą į pirmąjį prejudicinį klausimą, nėra būtina atsakyti į antrąjį klausimą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

39 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendžia:

1977 m. vasario 14 d. Tarybos direktyvos 77/187/EEB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama kaip nedraudžianti, kad, kai darbo sutartyje daroma nuoroda į perdavėjui taikomą kolektyvinę sutartį, perėmėjas, kuris nėra tos sutarties šalis, nebūtų susaistytas vėlesnėmis nei galiojusi verslo perdavimo metu kolektyvinėmis sutartimis.

Parašai.